

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרִשְׁת הַשָּׁבוּעַ תּוֹלְדוֹת תַּשְׁפָּ"ה

על בן ובנים, או איך מבטיחים את העתיד?
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

פרשתנו פותחת בהכרזה: "וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יַצְחָק" (בראשית כה, יט).
לאברהם בן אחד משרה אמנו – "אֵת בְּנֵהּ אֶת יְחִידָךְ" (כב, ב). גם ליצחק רק בן אחד שממשיך את דרכו והוא יעקב, "כִּי בִיִּצְחָק יִקְרָא לְךָ זֶרַע" (כא, יב) "בִּיִּצְחָק וְלֹא כָל יִצְחָק" (סנהדרין נט ע"ב).
במשפחתו של יעקב אבינו המצב משתנה, יש לו בנים. הם מופיעים בתנ"ך כ"בְּנֵי יַעֲקֹב" או כ"יַעֲקֹב וּבְנָיו" (ביטויים אלה מופיעים בתנ"ך 17 פעמים). שינוי זה קיבל בפי חז"ל גם כינוי חדש – "מטתו של יעקב שלימה" (רש"י בראשית מז, לא). כך מתחיל סיפורם של האבות כסיפור של עם.

באמצעות שני קטעים מהתלמוד הבבלי, ננסה להבין משמעות נוספת של שינוי לאומי, שהתרחש בימיהם של רבי יהודה הנשיא וחברו תלמידו - רבי חייא הגדול ובניו.
רבי יהודה הנשיא, כידוע לרבים, היה מי שכתב את המשנה ובכך הפכה תורה שבעל פה לתורה שכתב. גם צעד משמעותי זה איפשר את המשך העברת המסורת של תורה שבע"פ, במשך קרוב אלפיים שנות גלות, נדידות, גזרות קשות ותקופות נוראיות כמו מסעי הצלב, גירוש ספרד ושואת יהודי אירופה. מפעלו הרוחני של רבי יהודה הנשיא הוא שהבטיח את המשך קיומו של עם ישראל, תורה בע"פ לא הייתה שורדת אף אחת מתקופות אלה.
גם לרבי חייא חלק חשוב במבצע זה, בכתבת הברייתות שלא "זכו" להכנס למשנה, אבל הן חלק מהותי של תורה שבע"פ. ואומנם דווקא אצל רבי חייא אנו מוצאים את הביטוי המיוחד "רבי חייא ובניו".
הקטע הראשון מופיע במסכת סוכה: "דאמר ריש לקיש: הריני כפרת רבי חייא ובניו. שבתחלה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה, חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה, חזרה ונשתכחה עלו רבי חייא ובניו ויסדוה" (דף כ ע"א). רבי חייא ובניו זכו להיכנס לרשימה מאוד מיוחדת, יחד עם עזרא הסופר והלל הזקן.

הקטע השני מופיע במסכת בבא מציעא, וגם שם הדורש הוא ריש לקיש, והוא עוסק במעמדה המיוחדת של משפחת רבי חייא: "ריש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן, כי מטא למערתיה דרבי חייא איעלמא מיניה (ריש לקיש לא הצליח לזהות את מיקומה של המערה בה נקברו בני משפחת רבי חייא הגדול). חלש דעתיה, אמר: רבונו של עולם לא פלפתי תורה כמותו? יצתה בת קול ואמרה לו: תורה כמותו פלפלת, תורה כמותו לא ריבצת (לא הפצת תורה כמו רבי חייא). כי הוּוּ מינצו רבי חנינא ורבי חייא, אמר ליה רבי חנינא לרבי חייא: בהדי דידי קא מינצית? חס ושלום, אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפילפולי! - אמר ליה רבי חייא לרבי חנינא: בהדי דידי קא מינצית? דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל!... אמר ליה: חס ושלום, לא תהא כזאת בישראל (יום אחד היה ויכוח בבית המדרש בין רבי חנינא לרבי חייא. הויכוח היה על השאלה איך מבטיחים שלא תשתכח תורה מישראל!). לפי רבי חייא יש להרבות בתלמידים, כל אחד חייב להיות קשור יום יום (לאו דווקא כל היום) ללימוד תורה. ממשיכה הגמרא ומספרת לנו מה קרה בין רבי יהודה הנשיא לבין רבי חייא ובניו. "אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי (יהודה הנשיא). יומא חד, ריש ירחא הוה, נגה ליה ולא אתא (בראש חודש אחד איחר אליהו הנביא ולא הגיע בזמן לבית מדרשו של רבי). אמר ליה: מאי טעמא נגה ליה למר? - אמר ליה: אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי, ומגנינא ליה. וכן ליצחק, וכן ליעקב. - (ענה לו אליהו שהוא היה עסוק בטיפול באבות) ויש דוגמתן בעולם הזה? (שאל רבי את אליהו הנביא, האם יש בעולם בדורי, אנשים ברמה של שלשת האבות) - אמר ליה: איכא, רבי חייא ובניו (ענה לו אליהו, כן יש והם רבי חייא ובניו).

גם מגמרא זו אנו יכולים להבין את גודל מעלתם הרוחנית של רבי חייא ובניו. מול הפלפולים והעמקה של רבי חנינא ושיטתו של רבי, עומדת שיטתם של רבי חייא ובניו. משפחה זו טענה שיש להרבות יהודים שקשורים ללימוד תורה, ברמה של קביעות עתים לתורה מדי יום, גם אם אין הם מגיעים לרמת הפלפול וההעמקה של רבי יהודה הנשיא או רבי חנינא. יהודים אלה יחיו חיים יהודיים שלמים שהתורה היא מרכז חייהם. אין זה קשור כלל וכלל להפיכת התורה לקרדום לחפור בה שמשמעותה היא ההתחמקות מהאחריות לפרנס את משפחותיהם או להגן על עמם. רק יחידי סגולה מיוחדים יכולים להגיע לרמות הגבוהות ביותר של העמקה בתורה, ויש לאפשר ליחידים אלה להגיע לאותן רמות. הם יצאו ללמד עם סיום לימודיהם ובשעת הצורך (שלא תהיה, בע"ה) יצאו להגנת עם ישראל מיד צר הבא עליהם, למלחמת מצווה. בספרי הבא 'צפנת שמואל' - 'מלכות דוד' (שיעלה על המדף בקרוב מאוד, בע"ה) נדון באריכות בהיבטים נוספים של מחלוקת רבי יהודה הנשיא ורבי חייא ובניו).

נאחל רפואה שלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל לפצועים, חזרה הביתה בקרוב בבריאות לחטופים ולעקורים, ונחמה למשפחות הגיבורים שנתנו את היקר מכל להגנת העם והארץ והבטחת עתידו.

[\(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב\)](#)

לעיני הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי

לְעֵי לֹוִי זְשֵׁמַת

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיון / כ' באב	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלביע כ"א באדר א' תשע"ד	ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל י"ח באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	מר יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלביע כ"א באדר א' תשע"ד	הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
תמר ליכטנשטט ע"ה כ"ז בחשוון תשס"ז	גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	גבי מירה קושיצקי נלביע כ"ב בסיון תשפ"ג	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	בלהה בת ישראל מרמורש א' מנחם אב תשפ"א	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080
www.ERETZHEMDAH.ORG
Tel: 02-5371485
info@eretzhemdah.org

חמדת השבת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

השבת תוכי לכלוב בשבת

פנה בחור שאומר שהוא מתלבט בדבר מסוים כבר זמן רב: משפחתו מחזיקה תוכי. מדובר בעוף גדול, ידידותי למשפחה, אך פעמים שהוא מלחיץ אורחים. במשך היום הם נותנים לו לעוף בבית, אך בזמנים מסוימים הם צריכים להחזיר אותו לכלוב. הוא לא שש לחזור לכלוב, אך כאשר תופסים את רגליו הוא מיד נכנע ומקבל את הדין. בשבת בבוקר רגילים לשחרר אותו למרחבי הבית, אך לקראת הסעודה (בעיקר אם יש אורחים) מוכרחים להשיב אותו לכלובו, אחרת הסעודה הופכת לתוהו ובוהו. וכאן מתעוררת השאלה: האם מותר לתפוס ולהכניס את התוכי לכלוב בשבת, או שמא יש בכך מלאכת צידה?

הדברים נידונים ב**מורנו שבת יחידה 57**. נפרוש את עיקרי הסוגיה: הסוגיה מתחילה מהמשנה במסכת שבת (יד א) בה נאמר ש"חיה ועוף שברשותו – הצדן פטור". לשון "פטור" משמעו בדרך כלל פטור, אך אסור לעשות כך מדרבנן. אך במסכת שבת (דף קו ע"ב) כתוב שצדין חיה ועוף, ומשמע מההקשר שהכוונה היא שמותר לצוד את החיה והעוף שברשותו. הגמרא ממשיכה ומביאה סתירה מברייתא נוספת, בה נאמר שאסור לצוד עופות גם מהביבר הפרטי של האדם. משמע שלמרות שהם ברשותו אסור לצוד אותן. רבה בר רב הונא מכריע שזה תלוי אם מדובר בציפור דרוו, כלומר, ציפור שגם אם האדם מתייחס אליה כשלו, היא חופשית ברוחה. דבר דומה מופיע בירושלמי (שבת פרק יד א) שם אומר רבי יוסה שאם צדים שור שמרד – חייב. כלומר, יש בכך איסור דאורייתא. השו"ע (אורח חיים סימן שטז סעיף יב) כותב שמותר לצוד את החיות שברשותו, בתנאי שהחיות אינן מורדות. אם הן מורדות – אסור. הרמ"א אומר שאסור מדרבנן לצוד את החיות שברשותו, ואסור מדאורייתא לצוד חיות שמרדו. מה הן גבולות המחלוקת של השו"ע והרמ"א? הפוסקים אומרים שיש שלושה מצבים:

- חיות ובהמות שברשותו שאינן מתחמקות. אותן מותר לתפוס-לצוד לכתחילה לכל הדעות.
- חיות שאינן מאפשרות לבעליהן לתפוס אותן, למרות שבסופו של דבר הן ישובו הביתה. השו"ע מתיר לצוד אותן לכתחילה, והרמ"א אומר שתפיסתם אסורה מדרבנן.
- בהמות שמורדות ממש, ואינן מאפשרות לבעליהן לתפוס אותן. מבחינתן הן יצאו לחופש. לגביהן מוסכם שבצידתן עובר על איסור דאורייתא.

על פניו, לפי הצגת השאלה, מדובר במקרה ב'. כלומר: דרך התוכי להישמט ולחמוק מכם כאשר אתם מנסים לתפוס אותו, אך התוכי מבין שהוא לא יישאר מחוץ לכלוב לעד. אם הוא רק משחק איתכם קצת, מותר לתפוס אותו. אם כוונתך שברגע שמחזיקים לו רגל בעדינות הוא מקבל את מרותך, אין בכך איסור לכולי עלמא. אך אם הוא באמת משתדל לחמוק, לפוסקים כשולחן ערוך (כמנהג עדות המזרח) מותר לתפוס בשבת, ולפי הרמ"א (כמנהג האשכנזים) יש בכך איסור דרבנן. ברם, השש"כ (פרק כז סעיף לה) כותב שכמובן שחז"ל לא אסרו את תפיסת העוף במקום צער, לעוף או לאדם. בלשונו "אם קיים חשש הפסד או צער בעלי חיים, ולא ניתן להמתין עד מוצאי שבת – מותר לצודו". במקרה זה, גם אם הוא באמת מתחמק מכם, הצורך להושיב את האורחים בנחת בסעודת השבת גוברת על איסור דרבנן שיש בצידת התוכי.

לכאורה עולה כאן שאלה עקרונית: מדוע שתהיה קולא מיוחדת בהקשר זה? לא מצאנו היתרים לעשות מלאכות אחרות בגלל שהן ברשות האדם? יש לבאר את הדבר בשתי תשובות:

- מה משמעות הצידי? ההגדרה של צידה היא להפוך חיה שבטבע לזמינה לשימושו של האדם. אם הבהמה כבר זמינה לאדם, הרי שתפיסתה אינה מחדשת דבר.
- מלאכת ציד מראש זו "מלאכה גרועה". נבאר את הדבר:

באופן כללי הרמב"ם (הלכות שבת פרק א ז) פוסק שאדם חייב על מלאכה שאינה צריכה לגופה. כלומר, גם אם אינו מעוניין בתכלית הרגילה של המלאכה – הוא עדיין חייב עליה. לדוגמא: מי שחופר בור בכדי להשיג את העפר, ולא בכדי שיהיה לו בור – חייב. אך הרמב"ם (שם י ט) פוסק שהצד סוג חיה שאנשים אינם רגילים לצוד – פטור. מדוע? אמנם אין לו שימוש בחיה הזאת, אבל השימושיות האישית שלו אינה אמורה להשפיע על החיוב! האבני נזר עונה על השאלה: רוב המלאכות משנות את העולם, ומספקות תוצר מסוים. אדמה שלא הייתה חרושה, כעת היא חרושה. אוכל שלא היה מבושל, עתה הוא מבושל. אך הצידי לא באמת שינה דבר. הוא הפך את הבהמה ל"זמינה". כעת האדם מסוגל לקחת ולהשתמש בה. מכיוון שכל מהות המלאכה מבוססת על הזמינות לאדם, אין מנוס מלהתייחס למטרותיו של האדם. אם כך, אדם שאין לו עניין בחיה זו לא יתחייב על צידתה.

נשוב לענייננו: רק ציד שהופך את העוף לזמין יותר הוא ציד. ציד שלא שינה את הזמינות לאדם אינו אסור (לפחות מן התורה).

[ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב](#)

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ד)

Montevideo, Uruguay

מונטווידיאו, אורוגוואי

מנחם אב, ה'תשנ"ה

פינוי מקבר בבית קברות מעורב עם נכרים לבית קברות יהודי

שאלה

בעירנו שני בתי קברות האחד של הקהילה היהודית ובו נקברים יהודים בלבד. השני של בית החולים היהודי ושם נקברים גם כאלה שאינם יהודים. אשה אחת נקברה בבית הקברות של בית החולים. משפחתה של האשה מוטרדת מאוד מן הענין ואינה מוצאת מנוחה לנפשה עקב מקום קבורתה של קרובתם. המשפחה לוחצת מאוד לפנות את עצמות הנפטרת לבית הקברות של הקהילה. להשלמת התמונה נוסיף כי בעירנו כולם נקברים בארון, עדיין לא עברו שנים עשר חודשים מיום הקבורה, בני המשפחה מתחייבים לקנות אף הם חלקות בבית הקברות של הקהילה כך שלעתיד יהיה בית הקברות הזה בבחינת קברי אבות. האם יש מקום להענות לבקשת המשפחה?

תשובה

אשה אשר נקברה בארון בבית הקברות של בית החולים היהודי, אשר בו קבורים בעירובי יהודים ושאינם יהודים, ובקשו בני משפחתה לפנותה¹ משם לבית הקברות היהודי שבו קבורים יהודים בלבד, יש מקום להתיר הפינוי², ובתנאי שבני משפחתה יקנו מקודם חלקה בבית הקברות היהודי, שתהיה מיועדת רק לבני המשפחה³.

¹ באיסור פינוי מת מקברו נזכרו טעמים מספר:

- א. משום ניוול. מקורו גמרא בבא-תרא (קנד ע"ב), "שאלו את רבי עקיבא - מהו לבדוק? (דהיינו לפתוח הקבר, ולבדוק המת אם הביא סימני-בגרות בחייו). אמר להם, "אי אתם רשאים לנוולו". ופירושו: "לראות בושתו". וכי ב"נודע ביהוד" (מהד' קמא יורה דעה סי' קסד) "כי לדעתי הניווול נוגע גם לחיים שרואין סוף האדם לניווול כזה". ונזכר בכמה אחרונים שאיסור הניווול הוא מדאורייתא. וכתב בשו"ת "חכם-צבי" (סי' נ) שדווקא טלטול גופת המת או עצמותיו גורם לניווול, אבל בארון סגור ליכא ניוול.
- ב. משום חרדת הדין. "בית יוסף" כתב בשם ה"כלבו" (טור יורה דעה סי' שסב), "לפי שהבלבל קשה להמתים, לפי שמתיראין מן הדין", וזכר לדבר - "ישנתי, אז ינוח לי" (איוב ג, יג) ובשמואל א' (כח, טו) "למה הרגזתני להעלות אתי". ובשו"ת "נודע ביהודה" (מהד' קמא יורה דעה סי' פט) כתב שטעם זה קיים דווקא כל עוד לא נתעכל הבשר, אבל אחר כך ליכא.
- אמנם בשו"ת "פרשת מרדכי" (סי' כד) השיג על ה"נודע ביהודה" וכתב שאף בעצמות, לאחר שנתעכל הבשר, איכא חרדת הדין, וכ"כ בשו"ת "שיבת ציון" (סי' סג) ובשו"ת "עין יצחק" (חלק יורה דעה סי' לד). והביאו ראייה מלשון השו"ע (יורה דעה סי' שסג סעיף א) "אין מפנין המת והעצמות", ומקורו בירושלמי (מועד קטן סוף פרק ב'), ומשמע שהאיסור הוא אף על העצמות ללא הבשר, ובש"ך ובט"ז כתבו שטעם האיסור משום חרדת הדין, ועיין בשו"ת "ציץ אליעזר" (חלק ה סי' כ ס"ק ג-ס"ק ט) שהאריך בענין זה. ובשו"ת מהר"ם שיק (יורה דעה סי' שנד) כתב שלאחר י"ב חודש כבר אין לחוש לחרדת הדין, אך ברבים מספרי השו"ת של אחרונים חלקו עליו, אם במפורש ואם במשמע מדבריהם, שדנו על חרדת הדין אף לאחר מאות שנים.
- ג. רא"ש במסכת מועד קטן (פרק א סי' יג) כתב "גנאי גדול הוא למת לפנותו מקבר לקבר קודם שנתעכל הבשר", ואין זה מטעם ניוול, דניווול איכא גם אחר עיכול הבשר, אלא נראה שכוונתו לבזיון המת מפני סרחון הבשר. ואפשר לצרף לזה מה שכתב בשו"ת "ציץ אליעזר" (ח"ה סי' כ ס"ק יב) שהביא מן הנפסק בשו"ע (יורה דעה סי' תג סעי' ט-י) שאסור לנהוג מנהג בזיון בעצמות.
- ד. מהר"ם שיק (חלק יורה דעה סי' שנד-שנה) כתב טעם חדש, והוא "חזקת מקום", בדומה למה שאמרו חז"ל בקרשי המשכן - "קרש שזכה להיות בצפון, לעולם בצפון" וכי.
- ה. "נודע ביהודה" (מהד' קמא חלק יורה דעה סי' פט) הוסיף עוד טעם - "נכון שלא לגרום אבלות לקרובים בליקוט העצמות, שנפטרים על-ידי זה מכל קיום מצוות".
- ו. משום הבזיון למתים שנשארים קבורים שם. ומקורו בצוואת ר' יהודה החסיד (סי' ח), ובי"אור זרוע" (הלכות אבלות סי' תיט). ואולם בשו"ת "תפארת צבי" (יורה דעה סי' נט), הובאו דבריו ב"פתחי-תשובה" (יורה דעה סי' שסג ס"ק א), כתב שאין למנוע פינוי מת לקבר אחר מטעם שנמשך בזיון לנשארים בבית-הקברות הישן, "דאין מחויב לסבול בזיון בשביל חבירו". ועיין עוד ב"ציץ אליעזר" (ח"ה סי' כ) שהביא עוד כמה טעמים לאסור, כגון סכנה לחיים, משום שבעוון חטוט קברות באות צרות (שו"ת "שבות יעקב" ושו"ת "דעת כהן" (סי' רג, רד).
- והנה בנדון דידן נקברה המנוחה בארון, ולפי הנ"ל אין חשש ניוול בפניויה (והוא הטעם העיקרי לאיסור פינוי המת). ואף שהזכרנו טעמים נוספים לאסור, ובראשם חרדת הדין שבאה על נשמת הנפטר, מכל מקום נוכל לצרף כמה טעמים להתיר הפינוי מן הנזכר בשי"ס ופוסקים, וכדלקמן בהערה 2-3.
- לפי דברי השואל משמע שבבית-הקברות של בית-החולים קבורים גם יהודים וגם שאינם יהודים, ואף שהרוב הם יהודים, מכל מקום יש חשש גדול שקברו גוי בדי' אמותיה של המנוחה. ובשו"ת "חכם צבי" (סי' נ), הובאו דבריו ב"פתחי תשובה" יורה דעה סי' שסג ס"ק א) כתב, שיש נקבר בקרקעות עכו"ם, מותר להוציאו ולקברו בקברות ישראל. ואמנם שם כתב שהטעם משום שהגוי יחרוש ויזרע על קרקע הקבר, אלא שהוסיף עוד טעם, שלהעביר מקרקע של גוי לקבר יהודים עדיף הוא ממה שכתבו ש"מותר לפנות המת ממקום אחד למקום אחר שהוא שלו". וכתב ה"נודע ביהודה" (מהד' קמא יורה דעה סי' פט) שטעמו של "חכם צבי" גם משום "שלא יהיו קוברין עכו"ם אצל ישראל". וב"אגרות משה" (יורה דעה ח"ג סי' קו) כתב שחמורה קבורת גוי ליד יהודי, יותר מקבורת רשע אצל צדיק, כי שם זה רק אסור לכתחילה, אבל בדיעבד אין מפנין, ואלו בעכו"ם אצל יהודי אף דיעבד מפנים, ומקור הדברים בגליון מהר"ם א (יורה דעה סי' שסג). וכן כתב הגר"ע יוסף בשו"ת "יביע אומר" (ח"ז חלק יורה דעה סי' לח), שאם נקבר גוי בבית-קברות יהודי ואי-אפשר לפנותו בגלל החוק, יעבירו את היהודים הקבורים אצלו למקום אחר.
- בנדון דידן יש אפוא לומר שאם קבור גוי בשכונתה, כלומר בתוך די' אמותיה, ודאי שיותר להעבירה לבית-הקברות של הקהילה. ואולם אם הדבר אינו ברור או שנמצא שאין גוי קבור ממש לידה, אלא שבבית-הקברות ההוא קבורים גויים במקומות מפוזרים, יש להסמך לזה מה שכתב בשו"ת "אגרות משה" (יורה דעה ח"ג סי' קמח) שמה שכתוב, שאין לפנות אפילו מקבר בזוי לקבר מכובד, הוא דווקא אם המקום

עצמו הוא בזוי (כגון ליד הגדר, או במקום דריסת אנשים), אבל אם הוא בזיון לאדם שמת, כגון גבר ליד אשה שאינה אשתו, מותר לפנותו, ולא יהא גרוע ממה שהתירו לפנות לקבר משפחה (עיין הערה 3). ובנדון דידן ודאי יש בזיון לנפטר להיקבר במקום שקוברין בעירוביה גויים ויהודים, ואולי עוד יקברו בצידה עכו"ם, ואף יש חשש שיבואו קרובי העכו"ם ויעשו מעשים כמנהג דתם ליד קברי קרוביהם (ויש להעיר על דבריו בסי' קמח מדבריו ב"אגרות משה" שם, סי' קמט, לעניין צדיק שנקבר אצל רשע, שאין מפנין בדיעבד משום דהוי רק כמבזוי למכובד).

כתוב בשו"ע (יורה דעה סי' שסג סעי' א) "ובתוך שלו - אפילו ממכובד לבזוי מותר (לפנות המת מקברו), שערב הוא לאדם שיהא נח אצל אבותיו". אמנם דנו אחרונים בשאלה, אם ההיתר לפנות לקבר-משפחה הוא דווקא כאשר כבר נקברו מבני המשפחה שם, או אף אם לא נקברו, אבל עתידין להיקבר שם. ה"אור שמח" (הלכות שמחות פי"ד הל' טו) הביא ראיה מאלעזר הכהן הגדול שנקבר בגבעת פינחס בנו (והולכיהו לשם לאחר מיתתו בשילה), טרם שנקבר שם פינחס, שהאריך שנים רבות אחריו. הראי"ה קוק בשו"ת "דעת-כהן" (סי' רב) הכריע כן להלכה, ומביא ראיה מלשון הירושלמי "ערב הוא לאדם שיהא נינוח אצל אבותיו", ומסיק שם להלכה שמהני מה שיקנו חלקת קבר למשפחה ויפנו המת מקברו לשם. והוא ממש כנדון דידן. ואף בשו"ת "אגרות משה" הנ"ל לא הסכים למתירין, מכל מקום סיים שם שהרצה לסמוך על ה"אור שמח", אין למחות בידו. ובקונטרס "אבן יעקב" (ב"ציץ אליעזר" כרך ד-ה סי' כח) האריך להביא פוסקים המתירין במקרה כזה, בניגוד לדעת ה"אגרות משה".

מכל הנ"ל עולה שאם יקנו בני משפחת המנוחה חלקת-קבר מיוחדת לבני משפחתם (ובכללם גם בעלה, אם עודנו חי, ואם כבר נפטר וקבור בבית-הקברות היהודי, הרי שהיתר הפינוי הוא עוד יותר בשופי, ואפילו שלא יהיו קבורתיהם סמוכים זה לזה), הרי שיש להם ודאי על מה שיסמוכו לפנותה לשם. אם האשה שומרת שבת ותקבר בחלקת שומרי שבת, הרי גם זכינן למה שכתוב (שו"ע יורה דעה סי' שסב סעיף ה) שאין קוברין צדיק אצל רשע (ועיין שו"ת רמ"ע מפאנו סי' מד).

על פי פוסקים רבים גם קברי ילדים נחשבים לקבר אבות, אבל יש עדיפות לקנייה על-ידי הורים או בעל).
וצריך הרב להשגיח היטב שבני משפחתה יקנו את החלקה בקניין גמור, ורק אחר כך יפנוה לשם!

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:				
שמואל בן ברוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	טל שאול בן יפה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה
אוראל בן דליה	רות צפורה בת חנה	נטע בת מלכה	הילל בן תמר שפרה	עמית ראובן בן ציפי צפורה
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	שלומית בת לאה	יאיר ידידיה בן מיכל בינה	משה בן רחל
שלמה בן שלומית	עובדיה בן אסתר מלכה	נעם בן שלומית	עודד בן חיה	ישי בן מרים
ר' יצחק בן בריינדל גיטה	ניר יצחק רפאל בן יפה	רבקה בת שרה בלה	מינדה לאה בת ליפשה	

לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלב"ע סיון תשע"ט	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ גב' לוריא הופמן ז"ל	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
--	---	--------------------------------	--	--

לע"נ הנפולים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה".

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org